

Wiemer Salverda*

Jeugdwerkloosheid, jeugdloon en arbeidstijdverkorting

Jeugdwerkloosheid

In dit artikel wil ik twee actuele punten van het beleid tegen de jeugdwerkloosheid bespreken. Zoals bekend heeft de regering dit jaar de jongeren enkele uitkeringsrechten ontnomen en vervolgens ook het wettelijk minimumjeugdloon verlaagd. Het is de tweede maal in enkele jaren tijd dat deze minimumlonen verlaagd worden, en het gebeurt andermaal met het argument dat een lager jeugdloon bevorderlijk is voor de kansen op werk voor jongeren.

Ten tweede is in het voorjaar in enkele CAO's bepaald, dat jongeren die nieuw in dienst genomen worden een veel kortere werkweek zullen krijgen. Ook vanuit het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid wordt al langer gepleit voor de invoering van een 32-urige werkweek voor jongeren. Deze twee punten, beloning en arbeidstijd van jonge werknemers, vormen de onderwerpen van het hierna volgende betoog.¹ Maar alvorens daartoe over te gaan, geef ik eerst nog een korte aanduiding van de ernst van het probleem van de jeugdwerkloosheid.

[De jeugdwerkloosheid

In grafiek 1 is afgebeeld hoe de werkloosheid van jongeren zich heeft ontwikkeld in verhouding tot die van ouderen. De grafiek is een weergave van zogenaamde concentratiegetallen.² Deze getallen geven de verhouding aan tussen het werkloosheidspercentage van jongeren enerzijds en dat van oudere mannen anderzijds. Het gaat hier om jongeren tot en met de leeftijd van 24 jaar, en de oudere

45

*Economische Fakulteit RU Groningen.

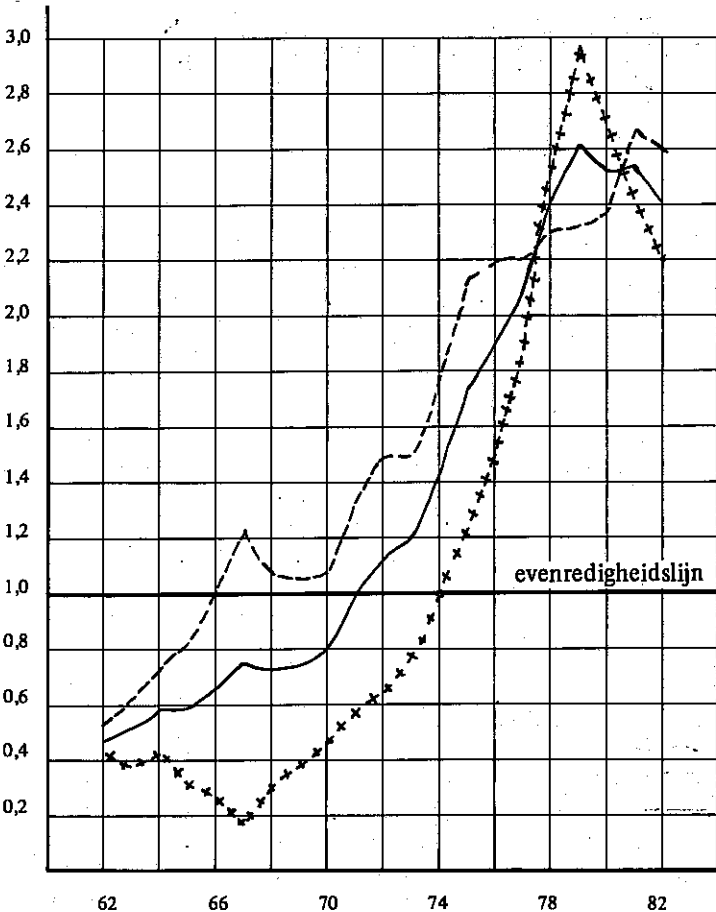
1. Het betreft hier een uitdieping ten opzichte van een breder artikel, dat ook het beleid en meerdere mogelijke oorzaken van jeugdwerkloosheid behandelde: Wiemer Salverda, Het averechtse beleid tegen de jeugdwerkloosheid, *Jeugd en Samenleving*, juni 1983, pp. 390 e.v. Ik wil Jaap Korpel en Karin Heeroma bedanken voor het geleverde commentaar.

2. Bijlage 1 geeft tekst en uitleg over deze concentratiegetallen.

grafiek 1

Relatieve jeugdwerkloosheid (koncentratiegetallen)

— jongeren
+++ meisjes
--- jongens

mannen bevinden zich in de leeftijdsgroep 25-64 jaar. Deze leeftijdsgrens ligt hoger dan die van 22 jaar, welke het ministerie van Sociale Zaken hanteert. De grens van 24 jaar is echter internationaal gebruikelijk, en past bovendien beter bij de steeds hogere leeftijd waarop jongeren het onderwijs verlaten en voor het

eerst op de arbeidsmarkt komen.³ De grafiek laat zien dat de jeugdwerkloosheid in verhouding tot die van de genoemde vergelijkingsgroep van oudere mannen, een hoogtepunt bereikt in 1979. Het percentage werklozen onder de jeugdige beroepsbevolking ligt in dat jaar 2,6 maal zo hoog als het percentage werklozen onder de beroepsbevolking van oudere mannen. De 'evenredigheidslijn' geeft aan dat de jeugdwerkloosheid precies even groot is als die van de vergelijkingsgroep. Uit de grafiek is op te maken dat al vanaf 1972 de jeugdwerkloosheid uitstijgt boven die van de massa van de beroepsbevolking. Vanaf 1977 is de jeugdwerkloosheid minstens twee maal zo hoog als de werkloosheid van de referentiegroep. In de jaren zestig, en trouwens ook in de jaren vijftig (zie bijlage 1), is de jeugdwerkloosheid duidelijk minder dan evenredig. Dat is met name ook het geval in de recessie van 1958, wat betekent dat jeugdwerkloosheid niet gewoon maar een verschijnsel is dat zich in krisistijd nou eenmaal voordoet ('jammer maar helaas'), maar dat er duidelijk meer aan de hand is. Wat betreft de jeugdwerkloosheid wil ik in dit artikel het accent leggen op de oververtegenwoordiging van de jongeren in de werkloosheid, dat wil zeggen dat de werkloosheid onder jongeren groter is dan onder ouderen – met andere woorden op de perioden dat de jeugdwerkloosheid in de grafiek bóven de evenredigheidslijn ligt.

Er is een hardnekkig misverstand, aan de hand waarvan men de ernst van de jeugdwerkloosheid wat pleegt te bagatelliseren. Vaak wordt gesteld dat jongeren weliswaar moeite hebben om een baan te vinden, maar dat het allemaal niet zo lang duurt. Minister Albada werd wat dat betreft in 1979 bekend door de uitspraak dat jongeren alleen maar even op de volgende tram hoeven te wachten, met andere woorden de jeugdwerkloosheid is vergeleken met die van ouderen maar van korte duur. Het misverstand waarvan hier sprake is schuilt in de vergelijking die men maakt. Men vergelijkt de jonge werklozen met de oudere werklozen, in de trant van '64% van de 288.000 werkloze jongeren staat minstens een half jaar ingeschreven, tegen 73% van de 465.000 oudere werklozen' (cijfers mei 1983). Deze vergelijking levert echter een vertekend beeld op. Het gaat erom of de jeugdige beroepsbevolking in het algemeen een geringere kans heeft op langdurige werkloosheid dan ouderen of niet.

3. Blijkens de *Schoolverlatersbrieven* van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid had in 1982 naar schatting een vijfde deel van de werkloosheid van schoolverlaters betrekking op personen van 23 jaar of ouder.

De meest juiste vergelijking die antwoord geeft op deze vraag, is die van de percentages langdurig werklozen onder de jeugdige beroepsbevolking enerzijds en onder de oudere beroepsbevolking anderzijds. Tabel 1 verschaft daarover informatie (naar analogie van de tabel in bijlage 1).

tabel 1

Langdurige jeugdwerkloosheid, 1973-1982

jaar	aantal	percentage	concentratie
1973	4.000	0,35	0,42
1974	4.900	0,45	0,51
1975	14.200	1,32	0,91
1976	23.600	2,24	1,12
1977	24.000	2,27	1,17
1978	26.400	2,51	1,36
1979	29.000	2,73	1,53
1980	31.600	2,90	1,56
1981	63.300	5,70	1,60
1982	113.800	10,22	1,87

Bron en toelichting: zie bijlage 1. Langdurig is 6 maanden of langer.

Het blijkt, dat jongeren al vanaf 1976 een *hogere* kans op langdurige werkloosheid kennen dan de kerngroep op de arbeidsmarkt. Sindsdien neemt hun oververtegenwoordiging onder de langdurige werkloosheid onafgebroken toe. Wel valt op dat deze oververtegenwoordiging pas enkele jaren later optreedt dan de oververtegenwoordiging in de totale werkloosheid, terwijl ze ook iets minder sterk is. Uit de verhouding van de concentratiegetallen in beide tabellen kan worden afgeleid, dat de kans op langdurige werkloosheid naar verhouding in de tweede helft van de jaren zeventig tamelijk stabiel was en sinds 1980 een duidelijke stijging vertoont.

Ik hoop dat een en ander de ernst van het probleem voldoende duidelijk maakt. Het spreekt vanzelf dat binnen de totale groep van jongeren bepaalde deelgroepen zijn aan te wijzen, die een nog veel groter werkloosheidsprobleem kennen. Zo was van de vrouwelijke schoolverlaters in 1982 op jaarbasis bijna 40 procent werkloos! Ik wil daar in dit verband niet over uitweiden; waar nodig komen meer details in het vervolg wel aan bod.

2 Jeugdwerkloosheid en jeugdloon

Sinds enkele jaren is verlaging van het jeugdloon ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid vooral in regeringskringen zeer populair. In het beleid wordt dat toegespitst op het minimumjeugdloon, maar in de theoretische discussie over oorzaken van jeugdwerkloosheid draait het om de bredere relatie tussen het jeugdloon in het algemeen en de jeugdwerkloosheid. Het minimumjeugdloon is een bijzonder geval van deze algemene relatie, en vormt door zijn wettelijke regeling het beste aangrijpingspunt voor maatregelen.

Minimumjeugdloon

In 1974 heeft de regering-Den Uyl, vijf jaar na het volwassen minimumloon, het minimumjeugdloon ingevoerd. Dit jeugdloon is – afhankelijk van de leeftijd – gerelateerd aan het volwassen minimumloon, de zogenaamde staffeling die in tabel 2 is weergegeven. Sinds de invoering wordt beweerd dat de beloning van

Staffelingen van het minimumjeugdloon

leef-tijd	'1974' invoering	'1981' verla-ging	'1983' verla-ging	bedragen ^a			vergelijking '1983' t.o.v. '1974'
				'1974'	'1981'	'1983'	
23 jr	100	100%	100%	f2049	f2049	f2049	0%
22	92½	90	85	1895	1844	1741	-8
21	85	80	72½	1741	1639	1485	-15
20	77½	70	61½	1587	1434	1260	-21
19	70	60	52½	1434	1229	1074	-25
18	62½	52½	45½	1280	1076	932	-27
17	55	45	39½	1126	922	809	-28
16	47½	40	34½	973	820	707	-27
15	40	35	30	819	717	614	-25

Bron: Raad voor het Jeugdbeleid, *Minimumjeugdlonen onder druk*, Advies, Den Haag 1983, pp. 56 en 57.

a. Bruto bedragen uitgaande van volwassen minimumloon per 1-1-1983.

jongeren zo sterk is gestegen, dat ze op de arbeidsmarkt wel terrein móeten verliezen aan ouderen. De regering-Den Uyl is in de eerste regeringsnota die aan de jeugdwerkloosheid wordt gewijd (in maart 1976), niet erg onder de indruk van dit argument. Zij wijst er op dat de jeugdwerkloosheid ook aanzienlijk is in landen zonder minimumjeugdloon.⁴

4. *Notitie Jeugdwerkloosheid*, Tweede Kamer 13858, maart 1976, p. 10.

Ook de regering-Van Agt/Wiegel meent in haar notitie over de jeugdwerkloosheid van maart 1979 nog dat het jeugdloon hooguit van ondergeschikt belang is ter verklaring van de jeugdwerkloosheid.⁵ In het beleid dat ze voert, komt echter steeds meer de nadruk te liggen op inkomensmaatregelen voor jongeren. Uitkeringen zijn het eerste doelwit, en het minimumjeugdloon wordt op 1 januari 1981 het volgende mikpunt. Tabel 2, kolom 2 geeft de vrij aanmerkelijke verlaging aan die toen werd doorgevoerd door minister Albeda. Anno 1983 brengt de huidige minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid met hernieuwde kracht het argument naar voren dat een lager jeugdloon goed is voor de vermindering van de jeugdwerkloosheid, om daarmee een nieuwe verlaging van het minimumjeugdloon te rechtvaardigen. De laatste kolom van tabel 2 laat zien dat het merendeel van de jongeren met dit nieuwe voorstel minstens een kwart minder loon ontvangt dan volgens het oorspronkelijke minimumloon het geval zou zijn geweest.

Onderzoek

Gelet op de hardnekkigheid waarmee opnieuw wordt beweerd dat het jeugdloon bijdraagt aan de jeugdwerkloosheid, is het gewenst deze relatie nog eens goed onder de loep te nemen. Daarbij speelt een aantal aspecten een rol. In hoeverre heeft het minimumjeugdloon geleid tot een hogere beloning van jongeren, of vormde het een bevestiging van bestaande loonniveaus? In welke mate gaven bedrijven bij de aanstelling van mensen nu meer de voorkeur aan ouderen in plaats van jongeren? Leidde het tot relatief meer ontslagen voor jongeren? Gegevens die nodig zijn om een antwoord te geven op deze vragen zijn met een lantaarntje te zoeken. Mikro-ekonomisch onderzoek is er ten tijde van de invoering van het jeugdloon niet verricht, en evenmin bij de verlaging ervan in 1981. We moeten ons daarom behelpen met statistische gegevens die niet altijd 'to the point' zijn, bijvoorbeeld doordat ze hele andere leeftijdsgrenzen kennen dan van toepassing zijn.⁶ Bovendien gaat het om meso- of makro-ekonomische gegevens die zeker in dit geval gevoelig zijn voor populatieveranderingen. Dergelijke veranderingen kunnen juist bij jongeren aanmerkelijk zijn door de grote loonsverschillen tussen de leeftijden en door de sterke veranderingen in onderwijs- en beroepsdeelname. Zouden

5. *Jeugdwerkloosheid*, Tweede Kamer 15541, nr. 2, maart 1979, p. 18.
6. De gegevens vormen op dit punt een ratjetoe. Loonstatistieken hanteren meerderjarigheid als grens, en jongeren zijn hier dus maximaal 20 jaar oud. Werkloosheidsstatistieken hanteren 22 jaar en 24 jaar als leeftijdsgrenzen. Werkgelegenheidsstatistieken kennen weer 19 en 24 jaar als leeftijdsgrenzen.

bijvoorbeeld 16-jarigen de helft verdienen van wat alle minderjarigen ontvangen, en zou hun aandeel in de betreffende beroepsbevolking slinken van 20 tot 0%, dan stijgt vanzelf het gemiddelde loonpeil van minderjarigen (en wel met 12½%) zonder enige verandering in de werkelijke beloning.

Vooraf de gegevens waarvan de onderzoeken van NEI en SCP⁷ gebruik hebben gemaakt, lijden aan deze tekortkomingen en dat maakt de resultaten ervan dubieus. Inmiddels is het mogelijk meer informatie over de loonverhoudingen tussen jong en oud te ontlenen aan de personele inkomensverdelingen. Deze cijfers zijn weliswaar ook gevoelig voor populatieveranderingen, maar die kunnen worden teruggedrongen doordat er meer bekend is binnen de groep van jongeren.

In tabel 3 is de verhouding tussen jong en oud bij de twee verschillende leeftijdsgrenzen van 23 en 25 jaar geschetst. Het bovenste deel van de tabel laat zien hoeveel personen hoeveel loon ontvingen in de verschillende leeftijdsgroepen. In het onderste deel van de tabel zijn de verhoudingen tussen de gemiddelde loonhoogten opgenomen. De eerste twee rijen corresponderen met het bovenste gedeelte van de tabel en geven de verhoudingen aan die klaarblijkelijk heersten in de betrokken jaren. De onderste twee rijen bevatten het verloop waarbij de populatieverandering binnen de groep jongeren zo veel mogelijk is uitgeschakeld door de aantallen van 1973 te hanteren.

De verhoudingscijfers van tabel 3 geven een indicatie dat tussen 1973 en 1975 de relatieve beloning van jongeren is gestegen. Nadien is ze min of meer gestabiliseerd met een daling op het eind van de bestreken periode. Na 1979 zal de dalende tendens zich vermoedelijk hebben voortgezet, gelet op de verlaging van het minimumjeugdloon in 1981. De gegevens dienen echter met veel voorzichtigheid te worden gehanteerd, omdat ze ook de neerslag van andere veranderingen kunnen vormen.⁸ Dat is nu eenmaal het nadeel van dergelijke geaggregeerde gegevens.

7. Nederlands Economisch Instituut, *Jeugdwerkloosheid*, rapport van een onderzoek in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken, september 1979. Sociaal & Cultureel Planbureau, *Jeugdwerkloosheid. Achtergronden en mogelijke ontwikkeling*, Rijswijk 1980, rapport van een onderzoek op verzoek na de behandeling van de nota over jeugdwerkloosheid van maart 1979. Pagina 179-181 respectievelijk 58.

8. Bijvoorbeeld lagere beloning van academici of overgang van full-time-naar deeltijdarbeid kan de beloning van ouderen – gemiddeld – verlagen, waardoor de jongeren relatief stijgen zonder dat ze er iets op vooruit gaan.

tabel 3

Inkomensverhoudingen jongeren-ouderen, 1973-1979

leef- tijds- groep	1973		1975		1977		1979	
	aantal pers. x1000	gemidd. ink. f1000	aantal pers. x1000	gemidd. ink. f1000	aantal pers. x1000	gemidd. ink. f1000	aantal pers. x1000	gemidd. ink. f1000
1	2	3	4	5	6	7	8	9
15-19	288,8	7,9	270,6	11,5	213,1	13,7	157,7	15,1
20-22	315,3	12,2	329,4	16,5	340,9	18,4	295,4	21,6
23 ⁺	604,1	10,1	600,1	14,2	554,0	16,6	453,1	19,3
23	2.796,8	21,7	2.839,9	28,1	2.874,4	31,8	2.840,3	37,6
23-24	216,3	15,7	216,0	20,5	209,3	23,9	191,7	27,1
25 ⁺	820,3	11,6	816,1	15,9	763,4	18,6	644,8	21,6
25	2.580,5	22,2	2.623,8	28,7	2.665,1	32,4	2.648,6	38,3
tot.	3.400,9	19,6	3.439,9	25,7	3.428,4	30,5	3.293,4	35,1

inkomensverhoudingen	1973	1975	1977	1979
23 ⁺ t.o.v. 23 ⁺	47%	51%	52%	51%
25 ⁺ t.o.v. 25 ⁺	52	55	58	56

inkomensverhoudingen met aantallen van 1973

23 ⁺ t.o.v. 23 ⁺	47%	50%	51%	49%
25 ⁺ t.o.v. 25 ⁺	52	55	56	54

Bron: CBS, Personele inkomensverdelingen. NB: gehuwde vrouwen zijn hier bij hun man geteld. Er kon geen correctie worden aangebracht voor leeftijdsverschuivingen binnen de groep van 25 jaar en ouder. De inkomens betreffen brutolonen (i.c. kerninkomen) van de groep 'werknemers en werklozen' (in 1979 inkl. ambtenaren), volledige jaarinkomens.

Aanstellingen

Ook voor de aanstelling van mensen door werkgevers is er een groot gebrek aan gegevens.

Het enige meer gedetailleerde materiaal is te ontleen aan de arbeidsbemiddeling door de officiële arbeidsbureaus. Deze bureaus bestrijken echter maar een klein deel van de werkelijke indienst-tredingen op de arbeidsmarkt. Uit deze gegevens kan voor jongeren en ouderen een vergelijking worden gemaakt van de 'plaatsings-effektiviteit'. Daarmee doel ik op de verhouding tussen aan de ene kant de plaatsing door het arbeidsbureau van werklozen op vakatures, en aan de andere kant het totale aantal werklozen. Deze verhouding geeft een indicatie van het succes waarmee verschillende groepen werklozen bemiddeld kunnen worden naar openstaande vakatures. In de tabel wordt de plaatsingseffektiviteit ten aanzien van jongeren — analoog aan grafiek 1 en tabel 1 — vergeleken met die ten aanzien van oudere mannen. Als hier de verhouding groter dan 1 is, zijn de jongeren beter af dan de ouderen.

Uit de tabel kan worden gekonkludeerd dat er in 1974-'75 sprake is geweest van een flinke verlaging van de effektiviteit voor

jongeren in verhouding tot die voor ouderen. Dit is echter maar tijdelijk, want in de tweede helft van de jaren zeventig ligt de relatieve effectiviteit zelfs een stuk hoger dan vóór 1974. Paradoxaal genoeg vertoont de relatieve effectiviteit een nog veel

tabel 4

Werkloze jongeren: relatieve plaatsingseffectiviteit

	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
effectiviteit	1,11	1,23	1,23	0,94	0,99	1,24	1,48	1,40	1,40
	1980	1981	1982						
	1,50	0,97	1,48						

Bron en toelichting: zie bijlage 2.

groter dal in 1981, wanneer het minimumjeugdloon wordt verlaagd. Het betekent, dat bij invoering het minimumjeugdloon misschien wel enige invloed heeft gehad, maar dat verlaging van dit jeugdloon nu eerder een averechts effect heeft. Hierbij dient het beperkte deel dat het arbeidsbureau van de markt bestrijkt, wel in gedachten gehouden te worden.

Jeugdwerkgelegenheid

Of het minimumjeugdloon ertoe geleid heeft dat jongeren relatief sneller worden ontslagen is niet rechtstreeks te zeggen, bij gebrek aan gegevens. Wel is de ontwikkeling te volgen van de werkgelegenheid van jongeren, die het resultaat vormt van nieuwe aanstellingen en ontslagen. Het effect op de werkgelegenheid is ook het meest van belang ter bepaling van de invloed van het minimumloon. Het is juist langs het kanaal van de werkgelegenheid, dat het loon invloed moet uitoefenen op de jeugdwerkloosheid. In tabel 5 wordt de werkgelegenheidsontwikkeling van jongeren vergeleken met die van de standaardgroep van oudere mannelijke loontrekkers. Uit de laatste kolom van deze tabel blijkt geen bijzondere invloed van het minimumjeugdloon in 1974. Integendeel, het relatieve werkgelegenheidsverlies voor jongeren is in dat jaar minder dan in de voorafgaande jaren. Ook in de tweede helft van de jaren zeventig, wanneer het minimumloon op zijn hoogtepunt is, is de werkgelegenheidsontwikkeling voor jongeren uitgesproken gunstiger dan voorheen. Pas vanaf 1980 is er sprake van een dramatische vermindering van het aantal werkzame jongeren, een vermindering die in het geheel niet verhinderd wordt door de verlaging van het minimumjeugdloon in 1981. Hieraan kunnen nog twee opmerkingen worden toegevoegd. Ten eerste is het minimumjeugdloon voor meisjes belangrijker dan voor jongens. Er zijn meer meisjes die met het minimum genoegen

tabel 5

Werkgelegenheid jongeren en oudere mannen, 1971-1982

jaar	jongeren 16-24 jaar		mannen 25-64 jaar		veranderings- verschil 2 - 4
	werkzaam 1.	verandering 2.	werkzaam 3.	verandering 4.	
1971	1.242.000	-5,9%	2.248.000	+1,3%	-7,2
1972	1.169.000	-6,1	2.278.000	+1,7	-7,8
1973	1.098.000	-3,7	2.316.000	+1,7	-5,4
1974	1.057.000	-4,4	2.355.000	+0,6	-5,0
1975	1.010.000	-4,5	2.369.000	+1,1	-5,6
1976	965.000	+0,7	2.396.000	+2,1	-1,4
1977	972.000	-0,9	2.447.000	+0,3	-1,2
1978	963.000	+0,8	2.454.000	+0,6	+0,2
1979	971.000	+2,5	2.469.000	+0,9	+1,6
1980	995.000	-2,6	2.496.000	-0,7	-2,1
1981	969.000	-6,7	2.474.000	-1,4	-5,3
1982	904.000	-7,9	2.439.000	1,9	-6,0
1983	833.000		2.354.000		

Werkgelegenheid is full-time loonafhankelijke beroepsbevolking per 1 januari minus officiële werkloosheid van eind december voorafgaande jaar. Beroepsbevolking definitie-1971. Voor bronnen zie bijlage 1.

moeten nemen dan jongens. Toch is de werkgelegenheidsontwikkeling van jonge vrouwen in het algemeen gunstiger verlopen dan die van jonge mannen.⁹ Ten tweede is het aantal jongeren dat méér dan het minimum verdient in de tweede helft van de jaren zeventig flink toegenomen.¹⁰ Werkgevers hebben meer geboden ondanks de zeer aanzienlijke hoogte van de jeugdwerkloosheid in hetzelfde tijdvak.

Algemeen jeugdloon

Veel van wat hiervoor gezegd is over het minimumjeugdloon is ook

9. Gemiddeld jaarlijkse verandering in de werkgelegenheid van jongeren: .

	1962-1969	1971-1979	1980-1982
mannen	+ 1,7%	- 3,0%	- 7,9%
vrouwen	+ 1,8	- 1,6	- 3,4
(oudere mannen	+ 1,0	+ 1,1	- 1,9)

Berekend uit gegevens van CBS, *Loop van de beroepsbevolking 1971-1983*, en SCP-rapport (zie noot 7, pagina 58).

10. Aandeel van minimumloners in jeugdige beroepsbevolking

	1976	1979
mannen	30%	23%
vrouwen	32	28
samen	31	26

van toepassing op de algemene relatie jeugdloon-jeugdwerkloosheid. Daar kan nog het volgende aan worden toegevoegd, dat trouwens ook weer van belang is voor de beoordeling van de invloed van het minimumloon. In paragraaf 1 is de ontwikkeling van de jeugdwerkloosheid in het algemeen geschetst. Daar is aan toegevoegd, dat het beeld voor subgroepen van jongeren aanmerkelijk van het algemene beeld kan verschillen. Dergelijke verschillen treden meteen al aan het daglicht, als de ontwikkeling van mannen en vrouwen apart wordt gevolgd. In grafiek 1 is ook de relatieve werkloosheid van deze twee belangrijkste subgroepen van de jeugdige beroepsbevolking aangegeven. Uit die grafiek kan worden opgemaakt, dat al vanaf de recessie van 1969 sprake is van oververtegenwoordiging van de jonge mannen in de werkloosheid. Het duurt nog tot 1975 voordat ook meisjes oververtegenwoordigd raken, maar dan gaat dat ook met grote snelheid! De jeugdwerkloosheid van mannen doet zich al ver voor 1974 voelen en is dan ook moeilijk met het minimumloon verklaarbaar. Daarnaast zijn deze verschillen in werkloosheidsontwikkeling interessant, omdat in de summier loonontwikkelingsgegevens¹¹ geen vergelijkbare verschillen zijn te bespeuren. In het algemeen ontwikkelt de beloning van beide geslachten zich vrijwel gelijk. Dat staat op gespannen voet met een rechtlijnige verklaring van de jeugdwerkloosheid uit de ontwikkeling van het jeugdloon.

Konklusie

De verlaging van de (minimum)jeugdlonen wordt beargumenteerd met de leerboekenwijsheid, dat bij een lagere prijs (dat is in dit geval het jeugdloon) er wel een grotere vraag zal zijn (dat slaat hier dus op vakatures voor jeugdigen), waardoor de jeugdwerkloosheid zal kunnen dalen.¹² Als dan blijkt dat de afgelopen jaren, ondanks de verlaging van het minimumjeugdloon in 1981, de jeugdwerkgelegenheid sterk is afgenomen, wordt er verwezen naar de algemene ontwikkeling van de werkgelegenheid: de totale vraag naar arbeidskrachten is blijkbaar teruggelopen, waarvan ook jongeren de dupe zijn; was het jeugdloon níét verlaagd, dan zouden er vast nog wel meer jongeren ontslagen zijn. Deze bewering wordt echter direkt weersproken door de relatieve plaatsings-effektiviteit voor jongeren, die in 1981 een stuk lager lag dan in het voorafgaande jaar. Dat betekent, dat waar er mensen in dienst

11. Zie noot 7. De in dit artikel gebruikte gegevens van inkomensverdelingen zijn helaas pas vanaf 1975 naar geslacht beschikbaar.

12. Zie R. Schöndorff, Minimumjeugdloon omlaag? in *NRC Handelsblad*, 6 juli 1983, voor een gaaf voorbeeld van de leerboekenwijsheid over de relatie jeugdloon-jeugdwerkloosheid.

werden genomen — en dat gebeurt ook altijd nog bij dalende werkgelegenheid — jongeren eveneens het nakijken hadden, ondanks de verlaging van hun loon.

Ook kan worden vastgesteld dat in het algemeen de relatie tussen jeugdloon en jeugdwerkloosheid niet erg plausibel is, blijkens de verzamelde gegevens. Het lijkt er wél op dat de invoering van het minimumjeugdloon in 1974 heeft bijgedragen tot een relatief hogere beloning van jongeren. Dat is echter maar van korte duur geweest, en met de verlaging van 1981 vermoedelijk al meer dan voldoende omgebogen. Het lijkt niet uitgesloten dat de relatieve jeugdlonen al lager liggen dan voor 1974.

In de ontwikkeling van de werkgelegenheid is rond 1974 geen bijzondere invloed van het minimumloon te bespeuren. Wel verslechterde de positie van jongeren bij nieuwe aanstellingen. Tot slot kan worden opgemerkt, dat de aanstelling en het ontslag van jongeren klaarblijkelijk door hele andere overwegingen¹³ wordt beheerst dan de ééndimensionale benadering van de leerboekjes suggereert die alles ophangt aan de loonshoogte.

3 Arbeidstijdverkorting voor jongeren?

Dit voorjaar zijn er over een breed front onderhandelingen gevoerd tussen ondernemers en vakbeweging over arbeidstijdverkorting. Als resultaat daarvan is in een aantal bedrijfstakken onder meer een drastische arbeidstijdverkorting voor jongeren overeengekomen. De bekendste gevallen betreffen de *metaalindustrie* en het *bankwezen*. In de eerste sektor is afgesproken dat zittende jongeren vrijwillig mogen kiezen voor een 32-urige werkweek tegen 90 procent van hun huidige loon, terwijl nieuw aan te stellen jongeren een werkweek van 32 uur zullen krijgen tegen 80 procent van het loon. Er is in deze sektor geen harde afspraak gemaakt hoe de ruimte die vrijkomt doordat jongeren 32 uur gaan werken in plaats van 40 uur, zal worden herbezet. Het enige harde gegeven, met betrekking tot de aanstelling van jongeren betreft het aannemen van 1200 leerlingen boven de huidige sterkte.¹⁴ In het *bankwezen* zal geprobeerd worden arbeidsplaatsen van jongeren terug te brengen tot 50 à 80 procent van de volledige arbeidsduur. Wanneer dat lukt zullen op den duur 2500 jongeren voor 50 procent van de volledige arbeidsduur en tegen 50 procent van het

13. Het in noot 1 genoemde artikel gaat daar dieper op in.

14. Zie *Het Financieele Dagblad* van 17 maart 1983.

loon worden aangesteld; bovendien zullen 500 leerlingen extra worden aangenomen met eveneens een (tijdelijke) arbeidsovereenkomst voor halve dagen.¹⁵

Wanneer we deze plannen vergelijken met de positie die jongeren nu innemen in de werkgelegenheid van deze beide bedrijfstakken, is er weinig reden tot optimisme voor de bestrijding van de jeugdwerkloosheid. De jeugdige beroepsbevolking in deze sectoren telt zo'n 31.500 respectievelijk 21.500 personen.¹⁶ Men mag aannemen dat deze aantallen personen redelijk overeenstemmen met het aantal volledige banen.¹⁷ Doorvoering van de kortere werkweek voor alle jongeren betekent dat een groot aantal jongeren extra in dienst genomen zal moeten worden om de totale arbeidstijd, het arbeidsvolume, van jongeren op peil te houden. In dat geval heeft de metaalsektor zo'n 8.000 jongeren extra nodig.¹⁸ De banken doen het wat ingewikkelder, omdat men streeft naar een werkweek tussen de ruime grenzen van 1/2 tot 4/5 van de volledige arbeidsduur, terwijl een aantal nieuwe jongeren voor niet meer dan halve dagen in dienst komt. Het zal duidelijk zijn dat bij doorvoering van de arbeidstijdverkortings voor alle jongeren de boven beschreven afspraken ver achterblijven bij wat nodig is voor een volledige herbezetting. In de metaal komt men niet verder dan 15%, in het bankwezen – afhankelijk van de vooronderstellingen – tot 15 à 35%.

Wanneer dit op nationale schaal zou gebeuren, dan zou zo op het oog de jeugdwerkloosheid wel kunnen dalen met zo'n 60.000 personen.¹⁹ Dat lijkt spektakulairder dan het is: het overgrote deel daarvan zou een baan van slechts 20 uur hebben ten koste van een gehalveerd inkomen. Deze aanpak maskeert dat in werkelijkheid het volume van de jeugdwerkgelegenheid sterk verder afneemt – een merkwaardige manier om de jeugdwerkloosheid te bestrijden. Deze 60.000 zijn ook bij lange na niet genoeg om de oververtegenwoordiging van jongeren in de werkloosheid op te heffen, want daarvoor zou ruwweg de helft van de werkloze jongeren een baan moeten vinden – dat zijn er (tot 23 jaar) tegen de 100.000.

15. Protocol Jeugdwerkgelegenheid van CAO-besprekingen, 29/3/1983.
16. Geschat uitgaande van gegevens van de *Arbeidskrachtentelling 1979*, die aantallen werknemers tot en met 24 jaar geeft, welke zijn omgewerkt tot onder de 23 jaar. Verder is de algemene werkgelegenheidsdaling van jongeren (zie tabel 5) toegepast.

17. Onder jongeren komt minder deeltijdarbeid voor dan onder ouderen: in 1979 werkte 86% van de jongeren 35 uur per week of meer, tegen 80% van de ouderen (wat natuurlijk vooral door oudere vrouwen komt). Vergelijk *Arbeidskrachtentelling 1979*, tabel 14.

18. Berekend als 31.500 personen x 40 uur/week = 39.500 personen x 32 uur/week.

19. Ervan uitgaande dat de metaal en het bankwezen ruim 6% van de jeugdwerkgelegenheid vormen en er daar 4200 jongeren bij komen.

Inkomens van jongeren

Natuurlijk betekent een kortere werkweek voor jongeren een grote aanslag op hun inkomen. In tabel 3 is getoond dat zij gemiddeld genomen²⁰ niet veel meer dan de helft verdienen van wat ouderen ontvangen. En dat is dan nog bruto. De belastingheffing — die rechtstreeks rekening houdt met de huishoudelijke positie — zorgt voor netto verhoudingen waarbij jongeren nog slechter af zijn. Het lijkt mij dat de geringere lasten (van géén eigen huishouden) waarmee vaak wordt geschermd als argument voor inkomensverlaging van jongeren, zo wel ruimschoots zijn verdiskonteerd. Daarbij kan worden opgemerkt, dat ook al woont een groot deel van de werkende jongeren bij hun ouders thuis, toch tenminste een derde deel van de jonge beroepsbevolking verantwoordelijk is voor het eigen levensonderhoud. Tabel 6 laat zien, dat alleenstaanden, hoofden van huishoudingen en vaste partners juist oververtegenwoordigd zijn in de jonge beroepsbevolking: tezamen omvatten zij 27 procent van alle jongeren tegen 34 procent van de jongeren met betaald werk.

tabel 6

Huishoudenspositie van jongeren, 15-24 jaar, 1979

huishoudens- positie	alle jongeren		jonge beroepsbevolking	
alleenstaand	144.000	6%	74.000	6%
hoofd v. huish.	172.000	7	153.000	12
partner	336.000	14	193.000	16
thuiswonend kind	1.625.000	70	776.000	63
overig	61.000	3	37.000	3
totaal	2.336.000	100	1.232.000	100

Bron: CBS, *Arbeidskrachtentelling*, deel 1, staat 6. Beroepsbevolking in ruime zin.

Verder ontving in 1979 ruim een kwart van de jonge loontrekkers niet meer dan het minimumjeugdloon.²¹ Na de tweede verlaging van deze jeugdlonen ontvangen jongeren bij een arbeidstijdverkorting tot 80 procent netto slechts f 440 (voor een 16-jarige) tot nog geen f 1000 (voor een 22-jarige) in de maand (zie tabel 7). Zoals allerwegen wordt beseft is daarvan geen zelfstandig bestaan op te bouwen.

20. Het zal duidelijk zijn, dat rond dit gemiddelde grote afwijkingen mogelijk zijn juist bij jongeren. Het is goed, dat in het achterhoofd te houden bij de verdere redenering, omdat het gemiddelde inkomen een bepaalde samenstelling van de jongerenpopulatie vereist.

21. Zie noot 10.

Minimumjeugdloon bij arbeidstijdverkorting

leeftijd	volledig minimumloon		minimumloon bij 80%	
	bruto	netto	bruto	netto
23 jaar	f 2049	f 1368	f 1638	f 1125
22	1741	1203	1392	990
21	1485	1043	1188	870
20	1260	902	1008	745
19	1074	786	859	655
18	932	695	746	580
17	809	625	647	510
16	707	546	565	440

Bron: Raad voor het jeugdbeleid, *Minimumjeugdlonen onder druk*, Advies, Den Haag 1983, p. 61 (23 jaar, 80%, netto: eigen schatting).

Nu is een dergelijk inkomensverlagend effect niet het enige nadeel van arbeidstijdverkorting voor jongeren. De boven geschetste vermindering van de totale arbeidstijd van jongeren, en daarmee van hun aandeel in het arbeidsvolume, leidt tot een verhoging van de gemiddelde loonsom per mensjaar. Zoals tabel 3 heeft laten zien bedraagt het werkelijk verdiende loon van jongeren niet veel meer dan de helft van dat van ouderen. Als de arbeidstijd van jongeren wordt verminderd, worden dus de goedkoopste arbeidsuren geschrapt. Automatisch stijgt daardoor het gemiddelde van wat overblijft. Om een voorbeeld te geven: als het aandeel van jongeren in de totale arbeidstijd terug zou lopen van 17 naar 15 procent zou de gemiddelde loonsom per mensjaar stijgen met meer dan 1 procent.²² Er schuilt bij deze aanpak van arbeidstijdverkorting, die jongeren op deeltijdbanen zet zonder enige garantie van herbezetting, dus een addertje onder het gras. Het proces van arbeidstijdverkorting wordt erdoor bemoeilijkt, met name vanuit bedrijven gezien.

Het is daarom een illusie te menen dat de inkomensgevolgen zich zullen beperken tot de jongeren. De boven geschetste loonsomverhogende werking zal de bedrijven prikkelen om de rekening ook aan ouderen te presenteren wanneer de balans wordt opgemaakt in 1985. Het is daarbij ook zeer de vraag, wat er met de jongeren gaat gebeuren wanneer ze ouder worden. Blijven ze dan op hun kortere arbeidstijd zitten, zoals in de metaal

22. NB: jongeren onder de 23 jaar.

afgesproken lijkt te zijn?²³ Dat betekent dat binnen enkele jaren een belangrijk deel van de beroepsbevolking op 80 procent van de huidige inkomensniveaus terecht zal zijn gekomen. Dat vormt ook een directe bedreiging voor de rol van het volwassen minimumloon in de loonvorming.

Arbeidstijdverkorting voor ouderen

Een voor de hand liggend alternatief voor de speciale arbeidstijdverkorting voor jongeren die tot de boven geschetste problemen leidt, is het zoeken in tegenovergestelde richting. Jongeren onder de 25 jaar vormen 25% van de beroepsbevolking. In de werkgelegenheid zijn zij ondervetegenwoordigd met zo'n 22%, terwijl ze in de werkloosheid verre zijn oververtegenwoordigd met een aandeel van zo'n 45%, zoals uit tabel 8 kan worden opgemaakt.

tabel 8

Werkgelegenheidssituatie 1 januari 1983 naar leeftijd

	jongeren	ouderen	totaal
loontrekkende beroepsbevolking	1.157.000	3.520.000	4.677.000
geregistreerde werklozen	281.000	363.000	644.000
werkzame loontrekkers	876.000	3.157.000	4.033.000
werkloosheidspercentage	24,3%	10,3%	13,8%

Bron: CBS, Loop van de beroepsbevolking, 1971-1983 en MSW, Maandverslag arbeidsmarkt, dec. 1982. Beroepsbevolking: definitie-1981.

Om de oververtegenwoordiging van jongeren in de werkloosheid te bestrijden, dienen 160.000 jongeren werk te vinden. Hun werkloosheid zou dan op hetzelfde peil komen als die van ouderen (10,3%). Hun aandeel onder degenen met betaald werk zal dan stijgen van 22 naar 25 procent. In tabel 3 is aangegeven dat de loonverhouding tussen jongeren en ouderen (met 25 jaar als leeftijdsgrens) schommelt tussen de 55 en 60 procent. Wanneer we ervan uitgaan dat de verlaging van het minimumjeugdloon in 1981 deze verhouding inmiddels verder onder druk heeft gezet ten nadele van de jongeren, is een verhouding van 55:100 niet onredelijk. De geschetste vergroting van hun aandeel in de werkgelegenheid van 22 tot 25 procent — die in arbeidstijd gemeten niet veel anders zal zijn — betekent dat de gemiddelde werkweek van ouderen met zo'n 5 procent omlaag moet. Een neutrale financiering van deze operatie, dat is een gelijke totale loonsom

23. Zie noot 14!

vóór en na, wordt al bereikt als de ouderen voor een arbeidstijdverkortung van 5 procent niet meer dan 2,8% loon inleveren. Wanneer de jongeren ook zowel arbeidstijd als loon zouden inleveren, hoeft er nog geen 4% van de arbeidstijd en nog geen 2½% van het loon. Laat men daarentegen alleen jongeren loon inleveren ter financiering van de aanstelling van hun leeftijdgenoten, dan zouden zij maar liefst 15 procent van hun inkomen moeten afstaan.²⁴

De opbrengst van een geringe arbeidstijdverkortung voor ouderen met gelijktijdige vervanging door goedkopere jongeren ligt in dezelfde orde van grootte als de hele operatie ter verlaging van het minimumjeugdloon, die het een belangrijk deel van de beroepsbevolking onmogelijk maakt nog een zelfstandig leven te leiden. De voordelen van de aanpak die het aandeel van jongeren in de arbeidstijd weet te vergroten zijn aanzienlijk. Het proces van arbeidstijdverkortung stuit dan niet al binnen korte tijd op het zelf veroorzaakte effect van loonsomverhoging. De angel uit de jeugdwerkloosheid – de óververtegenwoordiging – wordt weggenomen, terwijl inkomensverlagingen tot een onleefbaar niveau achterwege kunnen blijven. De inkomensverlaging voor ouderen kan juist relatief beperkt worden gehouden. Tenslotte schept een dergelijke aanpak meer duidelijkheid op de langere termijn dan in de huidige situatie het geval is, want wat gaat er nu gebeuren als de jongeren ouder worden? Blijven ze dan op een kortere werkweek zitten, en wat gebeurt er dan met het minimumloon als grondslag van de inkomensverhoudingen? Of mogen ze naar een volle werkweek zoals in de afspraken van het bankwezen is vastgelegd?

Deze aanpak is natuurlijk geen haarlemmerolie voor de nationale ekonomie, want er resteert nog altijd een hoge werkloosheid van meer dan 10 procent ...

24. Een en ander is berekend vanuit een gelijkblijvende totale loonsom voor en na de arbeidstijdverkortingsoperatie. Uitgangspunt is de extra aanstelling van 160.000 jongeren tot en met 24 jaar op een werkzaam aantal van 876.000, terwijl er 3.157.000 ouderen werkzaam zijn (in loondienst).

Leveren alleen ouderen inkomen in, dan geldt:

$$876.0,55.a + 3157.a = 1036.0,55.a + 3157.b; b \text{ is dan } 0,972.a$$

Leveren ook jongeren in dan geldt:

$$876.0,55.a + 3157.a = 1036.0,55.b + 3157.b; b \text{ is dan } 0,976.a$$

Leveren alleen jongeren in dan geldt:

$$876.a + 3157.c = 1036.b + 3157.c; b \text{ is dan } 0,846.a, c \text{ doet er niet toe.}$$

bijlage 1

De werkloosheid van jongeren in vergelijking met die van ouderen

jaar	aantal werklozen			werkloosheidspercentage			koncentratiegetallen			
	(x 1000)						(25-64)			
	m	v	m+v	m	v	m+v	m	v	m+v	
1953	12,8	3,6	16,4	1,87	0,83	1,46	2,07	0,90	0,40	0,71
1956	4,5	1,3	5,8	0,65	0,30	0,51				0,64
1958	13,6	2,9	16,5	2,16	0,66	1,54				0,79
1960	4,3	1,9	6,2	0,73	0,42	0,59	1,60	0,46	0,26	0,37
1962	3,5	2,2	5,7	0,55	0,44	0,50	1,06	0,52	0,42	0,47
1964	4,3	2,0	6,3	0,65	0,37	0,52	0,89	0,73	0,42	0,58
1965	5,9	1,9	7,8	0,87	0,33	0,63	1,07	0,81	0,31	0,59
1966	9,4	2,1	11,5	1,35	0,37	0,91	1,37	0,99	0,27	0,66
1967	21,4	2,6	24,0	3,12	0,45	1,90	2,53	1,23	0,18	0,75
1968	17,0	4,1	21,1	2,46	0,51	1,66	2,30	1,07	0,31	0,72
1969	10,6	3,1	13,7	1,51	0,54	1,07	1,44	1,05	0,38	0,74
1970	9,3	3,3	12,6	1,30	0,57	0,97	1,22	1,07	0,47	0,80
1971	14,7	4,8	19,5	2,03	0,89	1,55	1,53	1,33	0,58	1,01
1972	27,7	9,1	35,8	4,05	1,75	2,97	2,71	1,49	0,65	1,13
1973	25,0	10,1	35,1	3,90	2,02	3,08	2,62	1,49	0,77	1,18
1974	32,7	14,8	47,5	5,31	3,07	4,33	3,01	1,76	1,02	1,44
1975	52,2	24,1	76,3	8,69	5,06	7,08	4,08	2,13	1,24	1,74
1976	54,3	30,1	84,4	9,25	6,47	8,02	4,23	2,19	1,53	1,90
1977	48,4	35,1	83,5	8,36	7,37	7,91	3,80	2,20	1,94	2,08
1978	46,2	42,5	88,7	8,10	8,85	8,44	3,52	2,30	2,51	2,40
1979	44,8	48,9	93,7	7,81	9,96	8,81	3,37	2,32	2,96	2,61
1980	55,6	54,8	110,4	9,56	10,81	10,15	4,03	2,37	2,68	2,51
1981	98,9	78,5	177,4	16,80	15,07	15,98	6,29	2,67	2,40	2,54
1982	136,2	105,4	241,6	23,38	19,93	21,69	9,00	2,59	2,21	2,41

Toelichting en bronnen:

a. Gemiddelden van februari, mei, augustus en november volgens *Sociale Maandstatistiek* van het CBS.

b. Aantal werklozen in procenten van beroepsbevolking – loonafhankelijken – ontleend aan NEI, *Ontwikkeling en oorzaken van jeugdwerkloosheid* (1979) voor jaren 1953, 1956 en 1958; CBS, *Volkstelling 1960*, deel 10A voor jaar 1960; SCP, *Jeugdwerkloosheid* (1980) voor jaren 1962-70; CBS, *De loop van de beroepsbevolking 1971-1983*, tabel 3 (full-timers), rapport 1983-1 van Onderafdeling Structuur beroepsbevolking (1983) voor de jaren 1971-82.

c. Verhouding werkloosheidspercentage jongeren en dat van mannen van 25 tot 64 jaar, berekend overeenkomstig dat van jongeren, behalve 1953: ontleend aan *Sociale Maandstatistiek*; 1956 en 1958 berekend uit het wel bekende aandeel van jongeren in de werkloosheid (15¼ resp. 18½%) en hun vermoedelijke aandeel in de beroepsbevolking (22½%).

De zogenaamde concentratiegetallen geven gewoonlijk de verhouding aan tussen (in dit geval) jongeren enerzijds en de totale werkloosheid anderzijds. Deze uitwerking is echter minder

nauwkeurig, omdat ze jongeren - via de algemene werkloosheid - ook weer met zichzelf vergelijkt. Dat betekent een overschatting ten opzichte van ouderen wanneer de jeugdwerkloosheid lager ligt, en een onderschatting als ze - zoals sinds 1972 - hoger ligt. De concentratiegetallen in de tabel nemen alleen de werkloosheid van ouderen als vergelijkingsmaatstaf, en niet de algemene werkloosheid.

Bij de vergelijking met ouderen is het om meerdere redenen gewenst om de oudere vrouwen buiten beschouwing te laten. Ten eerste is de officiële registratie van hun werkloosheid in de loop van de tijd gewijzigd. Vóór de jaren zeventig werden gehuwde werkloze vrouwen, na een half jaar ingeschreven te zijn geweest, niet meer meegeteld. Ten tweede is de deelname aan betaalde arbeid van de oudere vrouwen in de loop van de tijd zeer sterk veranderd (lees toegenomen). Deze beide redenen maken hen ongeschikt om als stabiele vergelijkingsmaatstaf te dienen. Daarnaast is het zo dat, ook al zijn ze wellicht op verschillende soorten banen aangewezen, het vanuit het oogpunt van arbeidsmarktwerking te rechtvaardigen is, om ook de jongere vrouwen met oudere mannen te vergelijken. De deelname aan betaalde arbeid door jonge vrouwen ligt op een niveau dat eerder vergelijkbaar is met dat van oudere mannen dan met dat van oudere vrouwen.

Plaatsingseffektiviteit jongere en oudere mannelijke werklozen, 1971-1982

bijlage 2

jaar	jongeren 16-24 jaar			mannen 25-54 jaar			
	werkloosheid 1.	plaatsingen 2.	effektiviteit 3.	werkloosheid 4.	plaatsingen 5.	effektiviteit 6.	verhoudingen 3:6
1971	19.500	70.500	3,62	34.800	113.100	3,25	1,11
1972	35.800	72.400	2,02	63.400	104.100	1,64	1,23
1973	35.100	66.100	1,88	62.600	95.700	1,53	1,23
1974	47.500	67.600	1,42	62.900	95.800	1,52	0,94
1975	76.300	52.900	0,69	100.500	70.100	0,70	0,99
1976	84.400	56.400	0,67	106.300	57.400	0,54	1,24
1977	83.500	53.300	0,64	97.000	41.300	0,43	1,48
1978	88.700	52.500	0,59	90.100	38.000	0,42	1,40
1979	93.700	47.300	0,50	86.200	31.300	0,36	1,40
1980	110.400	39.600	0,36	114.300	27.400	0,24	1,50
1981	177.400	28.800	0,16	132.700	22.100	0,17	0,97
1982	241.600	25.000	0,10	238.200	16.700	0,07	1,48

Bron: gegevens ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid betreffende plaatsingen naar leeftijd; voor werkloosheid zie bijlage 1.

NB: 1. Om een reëel beeld van de plaatsingseffektiviteit van oudere mannen te krijgen is de leeftijdsgroep van 55-64 jaar buiten beschouwing gelaten in de veronderstelling dat nog maar zeer weinigen daarvan geplaatst worden op een vakatures (57½-regeling en dergelijke).

2. De plaatsingen zijn gerelateerd aan het volume van de werkloosheid, dat

is het jaargemiddelde. In de loop van een jaar is het aantal *personen* dat als werkloze de arbeidsbureaus passeert veel groter dan dit jaargemiddelde. Omdat plaatsingen betrekking hebben op personen, kan de effectiviteit dan ook hoger dan 1 zijn. Dat betekent dus niet dat elke werkloze voor meerdere vakatures in aanmerking kwam. Op zich kan ook het aantal plaatsingen in verband worden gebracht met het aantal inschrijvingen van werklozen gedurende een jaar, maar van deze inschrijvingen ontbreekt rond het cruciale jaar 1974 helaas een leeftijdsverdeling.